

М. А. Подрыгало, А. К. Чаплыгин
**НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ СПЕЦИАЛИСТА
ВЫСШЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ**

Рассмотрены основные этапы процесса формирования и развития профессиональной компетентности и педагогического мастерства молодого преподавателя. Приведены советы относительно целесообразной организации работы над диссертационным исследованием и оформлением его результатов.

M. A. Podrygalo, A. K. Tchaplygin
**SOME ASPECTS OF BECOMING OF SPECIALIST
HIGHER QUALIFICATION**

The basic stages of process of forming and development of professional competence and pedagogical trade of young teacher are considered. Advices in relation to expedient organization of prosecution of dissertation research and registration of its results are resulted.

Стаття надійшла до редакції 28.09.2012

УДК 378:005.336.5

*Кадемія М. Ю.
м Вінниця, Україна*

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ**

Постановка проблеми. Входження України у світовий освітній простір зумовило необхідність становлення нової освітньої парадигми, що передбачає нові підходи, відносини, поведінку та ін.

Наявна система склалася в епоху нового часу і заснована на передаванні знань, їх змісті. Нова європейська культура – культура галузева, раціональна, монологічна, утилітаристська. За цією логікою кваліфікація – результат професійної підготовки, що передбачає наявність у випускника певних професійних умінь і навичок.

З іншого боку – роботодавцям потрібна не кваліфікація, а компетентність як поєднання навичок, що притаманні кожному індивідууму, в

якому поєднанні кваліфікація, здатність працювати в групі, ініціативність, уміння приймати рішення і нести відповідальність за них. Тому існуюча нині авторитарно-репродуктивна система підготовки кадрів застаріла. Система освіти має формувати такі якості випускника як: ініціативність, інноваційність, мобільність, гнучкість, динамізм і конструктивність, тобто компетентного, який відповідає вимогам сучасного ринку праці.

З метою підготовки компетентного випускника необхідно використовувати активні методи навчання, технології, що розвивають пізнавальну, комунікативну й особистісну активність студентів.

Впровадження і реалізація компетентнісного підходу в освіту дозволить швидко реагувати на потреби ринку праці, на його вимоги.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемі формування компетенцій присвячені дослідження вчених: В. Байденка, Л. Берестова, І. Зимньої, І. Зязюна, Б. Ельконіна, Н. Кузьміної, В. Куніцина, А. Маркової, Н. Ничкало, О. Пехоти, Дж. Равена, Р. Уайта, М. Хомського, А. Хуторського, С. Шишова та ін.

Вченими досліджені поняття «компетентність», «компетенції», «компетентнісний підхід», а також організація навчання, що спрямована на кінцевий результат. Багаточисельні дослідження спрямовані не тільки на визначення термінів логічного апарату, а й на їх відмінності і реалізацію в освітню діяльність, на якість підготовки майбутнього фахівця.

Мета статті полягає в розгляді різних підходів до визначення поняття «компетенція», формування професійної компетенції як запоруки мобільності і стійкості випускника навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. В сучасній практиці використовують термін «компетенція», що в перекладі з латинської «competentia» означає коло питань, в яких людина обізнана, володіє пізнанням і досвідом. Компетентнісна людина в певній галузі володіє відповідними знаннями і здібностями, що дозволяє їй ґрунтовно судити про цю галузь і ефективно діяти в ній [3, с. 108].

Різні автори по-різному підходять до визначення поняття «компетенція»:

1. З точки зору навчального процесу.

У навчальному процесі компетенція – це передусім результати навчання: під час вивчення модуля той, хто навчається, засвоїв конкретну компетенцію – конкретні знання, вміння; набув досвіду (професійних якостей) і продемонстрував під час цього наполегливість, самостійність, відповідальність (особистісні якості).

Окрім цього, в навчальному процесі компетенція є інтегрованим результатом навчання (інтеграція теорії і практики, інтеграція методів навчання і педагогічних технологій, інтеграція навчальних дисциплін, інтеграція роботодавця і навчального закладу та ін.).

2. З точки зору професійної діяльності.

Роботодавцю потрібні фахівці, які здатні розв'язувати конкретні виробничі проблеми і те, що буде використовувати фахівець під час цього(знання, вміння, досвід та ін.), для роботодавця неважливо, як здійснюється процес розв'язання проблеми, а конкретний результат цього процесу. З точки зору досягнення конкурентного результату важлива не здатність використовувати знання, уміння і досвід, а рівень готовності до виконання посадових обов'язків (основних функцій). Рівень готовності визначається системою знань, умінь, досвіду, відповідальності, самостійності, наполегливості, сукупності професійних і особистісних якостей фахівця.

Розглядаючи професійну підготовку фахівця, його професійну діяльність виділяють поняття «професійна компетенція» – здатність співробітників виконувати завдання відповідно до заданих стандартів.

У зв'язку з таким підходом до розуміння професійної компетенції виділяють два основних напрями його тлумачення:

- здатність людини діяти відповідно до стандартів;
- характеристики особистості, що дозволяють їй досягати певних результатів у роботі.

Учені виділяють декілька підходів до опису компетенцій.

Перший, умовно називають «функціональним» – заснований на описі задач і очікуваних результатів; другий – «особистісним», що заснований на якостях людини, які забезпечують успіх її у роботі.

У роботах британських фахівців можна знайти багато схожих визначень професійної компетенції:

- адекватна або достатня кваліфікація, здібності;
- адекватні або достатні інтелектуальні якості;
- здібність бути кваліфікованим;
- здатність робити будь-що добре або у відповідності до стандарту, набута дослідним шляхом або за результатами навчання;
- уміння бути кваліфікованим і здатним виконувати певну роль, охоплюючи знання, здібності, поведінку.

Американські фахівці у сфері психології праці, як правило, є прибічниками «особистісного» підходу. Вони традиційно обмежують об'єм

поняття «професійна компетенція» або якостями особистості, знаннями, вміннями, здібностями та ін.:

- знання (knowledge);
- вміння (skills);
- здібності (abilities);
- інші характеристики (other).

Кожна професійна компетенція може бути описана за допомогою певних стандартів поведінки людини.

Таким чином, якщо «особистісний» підхід описує «як?» (за допомогою яких ресурсів і які люди можуть виконувати добре роботу), то «функціональний» підхід – «що?» (на якому рівні і за якою якістю працівник повинен виконувати професійні дії (функції)).

«Функціональний» підхід не враховує, за рахунок чого досягаються результати: досвіду або знань, здібностей або підвищеної мотивації працівника – головне те, що робота буде виконана на належному рівні.

Таким чином, прийнятним є визначення професійної компетенції – це здатність працівника виконувати роботу відповідно до посадових вимог, а посадові вимоги – задачі та стандарти, що прийняті в установі або галузі.

У Вікіпедії наводиться наступне визначення: професійна компетенція – здатність людини успішно діяти на основі практичного досвіду, вмінь і знань в процесі розв’язання професійних задач.

Поняття «компетенція» має на увазі рівень оволодіння знаннями, вміннями, досвідом, характеризує рівень підготовленості і є показником професійного рівня фахівця.

Тому можна навести наступні визначення професійної компетенції:

1. Професійна компетенція – комплексний інтегрований показник, що характеризує професійний рівень фахівця.

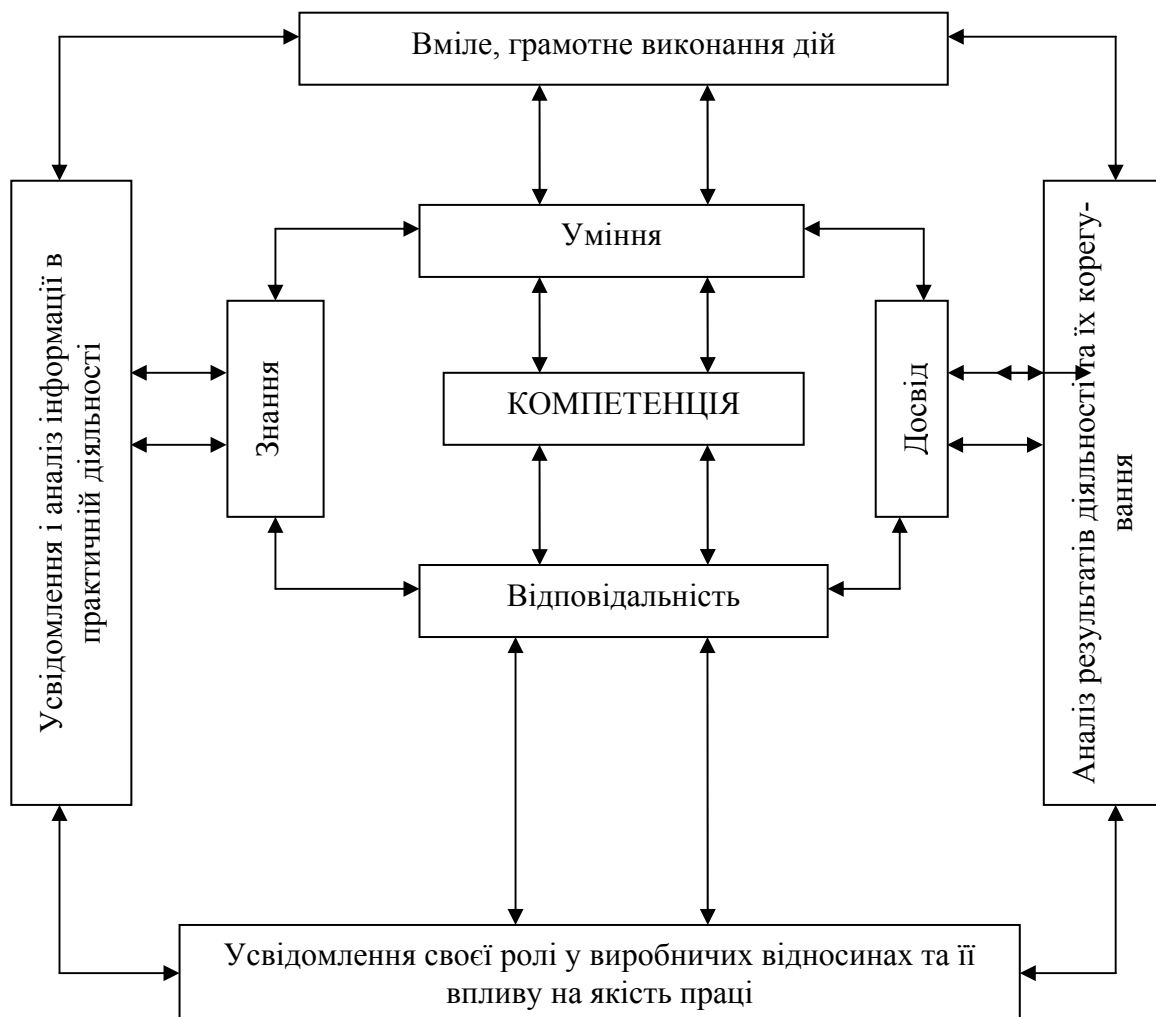
2. Професійна компетенція – сукупність професійних і особистісних якостей фахівця, необхідних йому для здійснення ефективної трудової діяльності.

Таким чином, професійна компетенція – характеристика фахівця. Для компетенції характерна наявність знань, умінь, досвіду, відповідальності і т. ін.

Наведемо схему, що ілюструє професійний рівень фахівця:

Аналіз наведеної таблиці формування професійного рівня фахівця дає можливість зробити висновок, що компетенція – це не здатність застосовувати знання, вміння, використовуючи досвід, а самі знання, вміння, досвід, відповідальність і т. ін. Тут важливо підкреслити компетентнісний взаємозв'язок професійних і особистісних якостей, що лежать у взаємопоєднанні знань, умінь, досвіду, відповідальності та ін.

Таким чином, порівняємо зміст понять «компетенція» і «компетентність», що наведено в таблиці:

КОМПЕТЕНЦІЯ	КОМПЕТЕНТНІСТЬ
Здатність застосовувати (використовувати) знання та вміння	Знаю, що треба робити, як результат застосування компетенцій у професійній діяльності.

Розглянемо професійну компетентність та компетенції для бакалавра інформаційної безпеки, у підготовці якого передбачається оволодіння **знаннями**: місця і ролі інформаційної безпеки в національній безпеці України;

методів програмування, розробки ефективних алгоритмів розв'язання прикладних задач; сучасних засобів розробки і аналізу програмного забезпечення на мовах високого рівня; апаратні засоби обчислювальної техніки; операційні системи персональних комп'ютерів; основи адміністрування обчислювальних мереж; системи управління базами даних; принципи побудови інформаційних систем; структуру системи документообігу; правові основи захисту інформації в Україні, принципи і методи захисту інформації; технічні канали витоку інформації, можливості технічних розвідок, способи і засоби захисту інформації та ін.; принципи і методи протидії несанкціонованому інформаційному впливу на обчислювальні системи і системи передачі інформації, принципи побудови криптографічних алгоритмів, стандартів і їх використання в інформаційних системах; принципи організації інформаційних систем відповідно до вимог їх захисту інформації, методи комутації і маршрутизації, мережеві протоколи; сигнали електрозв'язку, принципи побудови систем і засобів зв'язку; методи аналізу електричних мереж; основи радіоелектроніки, схемотехніки; загрозливі і шкідливі фактори, наукові і організаційні основи захисту навколишнього середовища і ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха.

Уміннями: обирати необхідні інструментальні засоби для розробки програм у різних операційних системах і середовищах; складати, тестувати, налагоджувати і оформляти програми на мовах високого рівня; формулювати і налагоджувати політику безпечності розповсюджених операційних систем, локальних обчислювальних мереж; здійснювати заходи протидіям порушенням мережевої безпеки з використанням різноманітних програмних і апаратних засобів захисту; аналізувати і оцінювати загрози безпеки інформаційних об'єктів; користуватися нормативними документами із захисту інформації; застосовувати на практиці методи аналізу електричних кіл та ін.

Володіючи цією професійною компетенцією фахівець з інформаційної безпеки зможе: аналізувати мережеві трафіки, роботу засобів виявлення вторгнення; виявленням і зниженням комп'ютерних вірусів; працювати з нормативними правовими актами; володіти та використовувати методи і засоби вияву загроз безпеки автоматизованими системами, забезпечення секретності; захисту інформації; формувати вимоги до захисту інформації; здійснення розрахунків та інструментального контролю за показниками технічного захисту інформації; читання електричних схем; володіння методами аналізу і формалізації інформаційних процесів об'єктів і зв'язків між ними; методами організації та управління діяльністю служб захисту інформації на підприємствах та ін.

Таким чином, на прикладі бакалавра інформаційної безпеки нами виділені: компетенція – характеристика фахівця з інформаційної безпеки та компетентність – його діяльність.

Висновок. Проведений аналіз понять: «компетентність» і «компетенція» дозволив виділити «професійну компетентність» і «професійні компетенції».

Професійна компетентність фахівця передбачає розв'язання різного роду проблем, задач на основі наявного досвіду, знань і цінностей, а професійні компетенції передбачають здатність людини успішно діяти в процесі своєї професійної діяльності, що робить можливим бути професійно успішним будь-якого випускника навчального закладу.

Список літератури: 1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К. : Перун, 2003. – 445 с. 2. Зимняя И. А. Единая социально-профессиональная компетентность выпускника университета: понятия, подходы к формированию и оценке / И. А. Зимняя. – М., 2008. – 54 с. 3. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К. : К. І. С., 2003. – 296 с. 4. Хуторской А. В. Современная дидактика : учеб. пос. / А. В. Хуторской. – 2-е изд. – С. : Высш. шк., 2007. – 639 с.

Bibliography (transliterated): 1. Velikij tлумachnij slovník suchasnoï ukráíns'koï movi. – K. : Perun, 2003. – 445 s. 2. Zimnjaja I. A. Edinaja social'no-professional'naja kompetentnost' vypusknika universiteta: ponjatija, podhody k formirovaniju i ocenke / I. A. Zimnjaja. – M., 2008. – 54 s. 3. Strategija reformuvannja osviti v Ukraïni: rekomendacii z osvitt'noï politiki. – K. : K. I. S., 2003. – 296 s. 4. Hutorskoj A. V. Sovremennaja didaktika : ucheb. pos. / A. V. Hutorskoj. – 2-e izd. – S. : Vyssh. shk., 2007. – 639 s.

М. Ю. Кадемія

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У статті розглянуто основні підходи до проблеми формування професійних компетенцій майбутнього фахівця. Проаналізовані різні підходи до їх визначення і зроблено відповідні висновки.

М. Е. Кадемія

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

В статье рассмотрены основные подходы к проблеме формирования профессиональных компетенций будущего специалиста. Проанализировано разные подходы к их определению и сделаны соответствующие выводы.

М. U. Kademiya

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE FUTURE PROFESSIONALS

Main approaches to the problem of future specialist's professional competences forming are analyzed in the article. Approaches to their definition are analyzed too and appropriate conclusions are made.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2012